

przedstawia szczególną wartość — nie tylko od strony moralnej, ale posługując się również argumentacją czysto ekonomiczną, czyni bowiem wyraźne aluzje do nieproduktywności tezauryzowanego kruszcu <sup>95</sup>.

Państwo rzymskie pozbawione w okresie późnego cesarstwa stabilnej monety brązowej, tracącej stopniowo w wymianie handlowej funkcję powszechnego miernika wartości, i w obliczu częstych kryzysów kredytowych, nie było w stanie neutralizować niekorzystnych zjawisk w obiegu monetarnym jak w przypadku emisji VICTORIAE DD AVGG QNN o ponownie zredukowanej wadze do 2 g, dla której usiłowano przyjąć nową taryfikację solidusa na poziomie 8 400 denarów. Niekiedy podejmowano jednak ograniczone próby poprawy sytuacji w tym kierunku. Miało to miejsce między innymi w przypadku zastąpienia przez Konstancjusza II i Konstansa follisów przez wprowadzenie w ramach emisji FEL[ICIUM] TEMP[ORUM] REPARATIO majoryn o wadze około 5 g i zawartości srebra 2,5—3,5<sup>0</sup>/<sub>0</sub> oraz mniejszych centenionalisów o ciężarze 3,5 g i zawartości srebra poniżej 2<sup>0</sup>/<sub>0</sub>, czemu towarzyszyło obniżenie taryfikacji solidusa z 8 400 do 4 800 denarów <sup>96</sup>. Dla zachowania dotychczasowej relacji wymiany dokonano rewaloryzacji poprzez podwojenie wartości nominalnej pieniądza. Jak zakłada część badaczy, centenionalis, który wspólnie z majoryną pełnił funkcję podstawowego nominału w obiegu, odpowiadał 100 denarom. W podobnym charakterze występuje nummus w listach Hieronima <sup>97</sup>.

Już wkrótce mniejsze jednostki, centenionalisy, wyszły z użycia, zaś majoryny ustawicznie dewaluowano, co pociągnęło za sobą konieczność krótkotrwałego podreperowania ich wagi do około 5,8 g <sup>98</sup>. Znaczącą próbę podjął w 362 r. Julian Apostata, który ponownie wprowadził do obiegu pieniężnego dwa rodzaje brązowych nominałów: jeden o wadze 9 g oraz mniejszy ponad 3 g identyfikowany z centenionalisem, o nieuchwytniej dla nas relacji wobec solidusów i silikw. Za Jowiana i Walentyniana I, w związku ze wzrostem zagrożenia ze strony Hunów i osłabieniem politycznym państwa, odstąpiono od zasad polityki emisyjnej Juliana. Walentynian pozostawił w obiegu w 364 r. jedynie niewielką miedzianą monetę ważącą 2,5 g, pozbawioną jakiejkolwiek domieszki srebra; zdewaluowany centenionalis w wyniku tego posunięcia ponownie przybrał charakter nominału kredytowego <sup>99</sup>. Redukcji wagi nie należy

<sup>95</sup> Basil. Hom. 6 in illud Ev. sec. Luc.: Destruam horrea mea 7.

<sup>96</sup> A. Chastagnol, Un nouveau document sur la majorine?, BSFN XXX, 1975, s. 854 n.; Kent, Gold coinage, s. 191 n.

<sup>97</sup> Hieron. Ep. XLIII 2, XLV 2. Zob. J. Jundziłł, Jednostki monetarne w „Listach” Euzebiusza Hieronima, Eos LXVI, 1978, fasc. 1, s. 93 n.; S. Mrozek, Preisverhältnisse in der spätrömischen Zeit, Gdańsk 1980 (mps), s. 22; Callu, Denier, s. 113 n.

<sup>98</sup> Jones, Inflation, s. 302; Mattingly, Roman coins, s. 220; Piganiol, L'empire chrétien, s. 88 n., 150, 323; Zob. Cod. Theod. IX 21,6.

<sup>99</sup> J. P. C. Kent, An introduction to the coinage of Julian Apostate (A.D. 360—365), NC XIX, 1959, s. 109 n.; G. Elmer, Die Kupfergeldreform unter Julianus Philosophus, NZ LXX, 1937; E. Condurachi, La politique financière de l'empereur Julien, Bucarest 1943; F. D. Gilliard, Notes on the coinage of Julian the Apostate, JRS LIV, 1964, s. 138 n.; Ravet, The fourth century, s. 218; Piganiol, L'empire chrétien, s. 377 n.; L. Trümpelmann, Triumph über Julian Apostata, JNG XXV, 1975, s. 107 n.; M. Salamon, Le conception de